

Земельне право

УДК 349.4

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18873930>

Земельні сервітути для потреб користування надрами

Барабаш Наталія Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри соціального права,

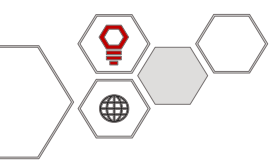
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1520-8985>

Прийнято: 20.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

Анотація. У статті здійснено комплексний науково-теоретичний аналіз правової природи земельного сервітуту для потреб надрокористування в системі речових прав на чуже майно. Досліджено еволюцію інституту сервітуту від його витоків у римському праві до сучасного нормативного закріплення в національному законодавстві України. Визначено міжгалузевий характер правового регулювання земельно-сервітутних відносин, що формується на основі взаємодії положень Земельного кодексу України, Цивільного кодексу України та спеціального законодавства у сфері користування надрами.

Обґрунтовано доцільність розгляду земельного сервітуту для потреб надрокористування в об'єктивному значенні як системи правових норм, що регламентують порядок встановлення, здійснення та припинення права обмеженого користування чужою земельною ділянкою з метою геологічного вивчення, в тому числі дослідно-промислової розробки, корисних копалин з

подальшим їх видобуванням та (або) видобування корисних копалин, а також будівництва та розміщення споруд/об'єктів, пов'язаних із цією діяльністю.

Виокремлено специфічні ознаки такого сервітуту, зокрема його строковий характер, похідність від спеціального дозволу на користування надрами, можливість автоматичного продовження строку дії, а також поєднання приватноправових і публічно-правових елементів у його змісті.

Виявлено окремі прогалини та колізії нормативного регулювання, що зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення законодавства з метою забезпечення узгодженості земельних та природноресурсних норм, а також підвищення ефективності правозастосування.

Ключові слова: права на землю, речові права на чуже майно, сервітут, цивільне законодавство, земельний сервітут, земельні відносини, користування надрами, земельне законодавство, особистий сервітут, сервітутне користування земельними ділянками для потреб надрокористування, геологічне вивчення надр, видобування корисних копалин, нафтогазовидобування, користувач надр, ділянка надр, земельна ділянка.

Land Servitudes for the Purposes of Subsoil Use

Nataliia Barabash,

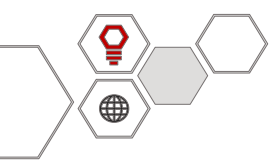
Candidate of Legal Sciences (PhD in Law), Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Social Law,

Lviv National University of Ivan Franko, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-1520-8985>

Abstract: The article provides a comprehensive doctrinal analysis of the legal nature of a land easement established for the purposes of subsoil use within the system of limited real rights to another's property. It examines the evolution of the

institution of easement from its origins in Roman law to its modern statutory consolidation in the national legislation of Ukraine. The interdisciplinary character of the legal regulation of land-easement relations is substantiated, as it is formed through the interaction of the provisions of the Land Code of Ukraine, the Civil Code of Ukraine, and special legislation in the field of subsoil use.

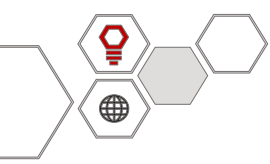
The expediency of construing a land easement for the purposes of subsoil use in its objective meaning as a system of legal norms governing the establishment, exercise, and termination of the right of limited use of another person's land plot is justified. Such use is aimed at geological exploration, including pilot (experimental-industrial) development of mineral deposits with their subsequent extraction and/or the extraction of minerals, as well as the construction and placement of structures and facilities related to such activities.

The specific features of this type of easement are identified, in particular its fixed-term nature, its derivative character in relation to a special permit for subsoil use, the possibility of automatic extension of its duration, and the combination of private-law and public-law elements in its legal content.

Certain gaps and inconsistencies in the regulatory framework are revealed, which necessitate further legislative improvement in order to ensure coherence between land and natural resources legislation and to enhance the effectiveness of law enforcement practice.

Keywords: land rights; limited real rights to another's property; easement; civil legislation; land easement; land relations; subsoil use; land legislation; personal easement; easement-based use of land plots for subsoil purposes; geological exploration of subsoil; extraction of minerals; oil and gas production; subsoil user; subsoil plot; land plot.

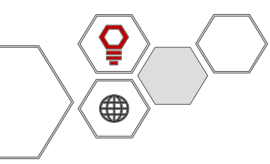
Постановка проблеми. Тісний природно-біологічний та правовий зв'язок землі, яка є домінуючою складовою в екологічній системі та об'єктом правового регулювання в земельному законодавстві, з іншими природними ресурсами, в тому числі надр, проявляється в необхідності застосування до

правового забезпечення відносин, що формуються у процесі реалізації права користування надрами та відповідними земельними ділянками, як норм земельного законодавства, так і норм законодавства про надра.

Відповідно до статті 18 Кодексу України про надра (КУпН) [1] надання земельних ділянок для потреб, пов'язаних з користуванням надрами, провадиться в порядку встановленому земельним законодавством України. За загальним правилом такі земельні ділянки надаються користувачам надр після одержання ними спеціальних дозволів на користування надрами чи гірничих відводів. Наведені положення фактично відтворюють зміст частини 4 статті 66 Земельного кодексу України (ЗК України) [2], якою передбачено, що надання земельних ділянок для потреб, пов'язаних з користуванням надрами, провадиться після оформлення в установленому порядку прав користування надрами і відновлення земель згідно із затвердженим відповідним робочим проектом землеустрою на раніше відпрацьованих площах у встановлені строки.

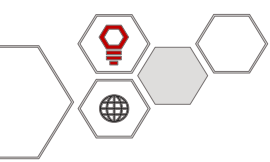
Земельні ділянки усіх форм власності та категорій надаються у користування власникам спеціальних дозволів на геологічне вивчення, в тому числі дослідно-промислому розробку, корисних копалин з подальшим видобуванням корисних копалин (промислому розробку родовищ) загальнодержавного та місцевого значення та (або) на видобування корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення шляхом встановлення земельних сервітутів згідно з межами ділянок надр та строками дії відповідних спеціальних дозволів на користування надрами, а також за межами таких ділянок надр для будівництва та розміщення споруд/об'єктів, пов'язаних із зазначеним видом діяльності (з автоматичним продовженням строку дії земельного сервітуту в разі продовження строку дії відповідного дозволу на користування надрами). Встановлення земельних сервітутів для зазначених цілей здійснюється без зміни цільового призначення таких земельних ділянок, крім земель природно-заповідного фонду, оздоровчого призначення,

рекреаційного призначення, історико-культурного призначення. Таким чином, законодавець встановив можливість використання земель для потреб надрокористування на умовах відомого ще з римського права речового права на чуже майно – сервітуту.

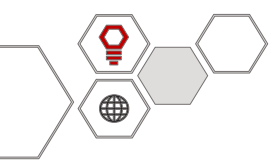
Дослідження сервітуту як одного з давніх інститутів приватного права не втрачає своєї актуальності у зв'язку з розширенням сфери застосування сервітутного права (починаючи з 2002 року кількість різновидів земельних сервітутів у статті 99 ЗК України [2] збільшилася з 9 до 18 та й по при це законодавчо закріплений перелік видів залишається невичерпним). На теоретичному рівні потребують вивчення певні аспекти, пов'язані з характеристикою цього інституту у сфері користування надрами, включаючи розуміння його як правової категорії, визначення його змісту, різновидів, особливостей правового статусу суб'єктів, правового режиму об'єктів земельно-сервітутних відносин та ін. Але з'ясування правової природи та специфіки означеного сервітутного землекористування неможливе без визначення поняття земельного сервітуту та більш загальної категорії «сервітут», їх різновидів та юридичної характеристики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання речових прав на чуже майно, в тому числі такого їх виду, як сервітут, є предметом вивчення юридичної науки. Так як категорія «право користування чужим майном (сервітут)» регламентована нормами Цивільного кодексу України (ЦК України) [3], ЗК України [2] та інших поресурсових кодексів, зокрема Лісового кодексу України [4] науковий інтерес до тих чи інших питань, пов'язаних з правом обмеженого користування чужою річчю – сервітут – виникає як у представників науки цивільного права, так і еколого-та земельно-правової науки. У їх працях висвітлено під тим чи іншим кутом зору погляди на правову природу сервітутних прав насамперед у контексті визначення самого поняття сервітут, виокремлення його видів, встановлення особливостей сервітутних відносин. Результати досліджень правових аспектів,

пов'язаних із характеристикою цього інституту, знайшли відображення на дисертаційному рівні (Бусуйок Д. В.[5], Ільків О. В.[6], Ковалик Г. І.[7], Кобецька Н. Р.[8], Литвиненко І. В.[9], Мазур В. В.[10], Мартин В. М.[11], Марусенко Р. І.[12], Мироненко І. В.[13], Михайленко О. О.[14], Нагнибіда В. І.[15], Оніка Я. В.[16], Подоляк А. В.[17], Предчук Т. В.[18], Сосніна Г. В.[19], Спесівцев Д. С.[20], Тоцька К. М.[21], Харитоновна Т. Є.[22], Харченко Г. Г.[23], Цитульський В.І.[24], Цюра В. В.[25], Шахназарян К. Є.[26]); на рівні статей у періодичних виданнях, серед яких доцільно відзначити ті, в яких виокремлювалися різні види сервітутів (публічний земельний сервітут [27, 28, 29], природоресурсний сервітут [30], природоохоронний [31] сервітут, інфраструктурні сервітути [32], особисті та земельні сервітути [33], лісові сервітути [34, 35], земельні сервітути для потреб енергетики [36, 37]); визначалися особливості сервітутного землекористування в контексті модернізації національного законодавства[38, 39, 40], огляду зарубіжного досвіду[41, 42, 43, 44, 45, 46], порівняльного аналізу земельного сервітуту з емфітевзисом, суперфіцієм, загальним землекористуванням громадян [47, 48, 49], особливостей судового розгляду справ щодо здійснення права земельного сервітуту [50, 51]; енциклопедичних джерелах [52]; навчальних посібників [53, 54, 55, 56, 57, 58, 59] та науково-практичних коментарів [60, 61, 62, 63].

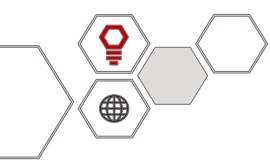
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на такий значний рівень опрацьованості проблемних аспектів теорії сервітутних прав, низка питань, пов'язаних із земельним сервітутом, нині залишається маловивченими, зокрема потребує детальної науково-практичної розробки правова конструкція сервітутного користування земельними ділянками для потреб надрокористування. Земельно-сервітутні відносини у зазначеній сфері вивчалися досить обмежено під час висвітлення особливостей правового забезпечення використання земель для користування надрами, в тому числі для потреб нафтогазової галузі [64, 65, 66, 67]. Разом з

тим існує необхідність теоретичного визначення правової природи земельного сервітуту для потреб, пов'язаних з користуванням надр. Висвітлення цього питання матиме й практичний аспект, оскільки буде корисним для ефективного правозастосування та практики в цілому.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Юридичну природу земельного сервітуту для потреб надрокористування в системі сервітутних прав з теоретичної точки зору пропонується розглядати шляхом визначення цієї категорії у декількох значеннях: як *об'єктивне право* – систему норм права, які регулюють відносини користування чужою земельною ділянкою для потреб користування надрами на підставі сервітуту; як *суб'єктивне право* – закріплену законодавством можливість особи, яка має певні інтереси щодо використання земельної ділянки, яка їй не належить, на користування такою ділянкою для задоволення її потреб (інтересів), які не можуть бути задоволені іншим способом, крім встановлення на користь особи права земельного сервітуту; як *правовідносини*, що виникають у зв'язку із здійсненням права земельного сервітуту; як *обтяження земельної ділянки* правом обмеженого використання її певних благ особою, в інтересах якої встановлений земельний сервітут. Зважаючи на обсяг з'ясування правової характеристики сервітутного користування земельною ділянкою для потреб, пов'язаних з користуванням надрами, **мета даної публікації** обмежується лише аналізом змісту правових норм, що забезпечують встановлення земельних сервітутів у визначеній сфері, тобто визначенням цієї категорії в об'єктивному значенні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категорія сервітуту (походить від лат. *servitus, servitutis* – повинність, рабство, підлеглисть, обов'язок, зобов'язання) має давню історію, так як відома ще з часів римського права. Перші згадки про правове регулювання сервітутів міститься ще в законах XII Таблиць Давнього Риму [68, с. 338]. У римському праві сервітutom називали право на чужу річ, яке забезпечувало користування нею і яке

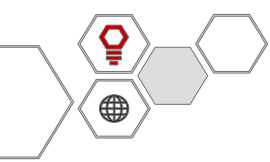

знаходилося у нерозривному зв'язку з конкретною земельною ділянкою або з певною особою. Він означав речове право на чужу річ, яке було направлено на виключну вигоду конкретної особи або певної ділянки, в силу якого уповноважена сторона може користуватися річчю або забороняти певне користування іншим [69, с. 25]. Потрібно відзначити, що у римському приватному праві не було абстрактної конструкції сервітуту, а існували лише певні його різновиди [54, с. 160], серед яких як класичні земельні, а також водні, що передбачали право черпати воду з водного об'єкта, який знаходився на сусідній ділянці, так й інші, пов'язані з рубкою лісу, добуванням каміння на ділянці сусіда тощо [34, с. 76]. Еволюція сервітуту «розпочалася» із земельного (предіального) сервітуту, тому саме ця правова конструкція і обумовила історичний розвиток вчення про сервітути у сучасному законодавстві [54, с. 160].

На території України перші правові норми про земельні сервітути з'явилися у Книгах Законних часів Київської Русі. Цей правовий акт регулював земельні відносини XII-XIV століть. У тексті (глава 84 Закону про землеробство), зокрема, йдеться про право землевласника дозволяти або забороняти стіл води із чужого млина на своїй землі [68, с. 339].

У радянському законодавстві, яке діяло на території нинішньої України, використовувалося словосполучення «сервітутні права» в постанові Президії ВУЦВК від 05.10.1927 р., в якій було закріплено, що всі сервітутні права громадян на випас худоби та інші користування в державних лісах УСРР вважаються скасованими [40, с. 385].

Відродження класичного інституту римського права – сервітут – мало місце згадуванням про сервітути та наведенням їх переліку в Українському класифікаторові прав обмеженого користування чужою земельною ділянкою (сервітути), який був затверджений Листом Державного комітету України по земельних ресурсах від 24.04.1998 р. [70]. Проте даний лист, не будучи зареєстрований в Міністерстві юстиції України, не носить нормативного

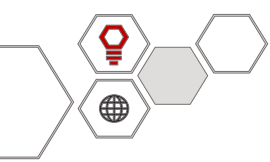

характеру, а, відтак, не може претендувати на роль законодавчого чи підзаконного акту.

Вперше правове регулювання земельно-сервітутних відносин в законодавстві суверенної України забезпечується нормами ЗК України [2], який містить главу 16 «Право земельного сервітуту». Майже одночасно з'явилась на рівні ЦК України [3] в главі 32 «Право користування чужим майном» правова регламентація сервітутних правовідносин.

Цивільне законодавство встановлює вихідні положення речових прав на чуже майно, в тому числі загальні ознаки сервітутного права, умови встановлення та припинення сервітутів. Положення спеціальних нормативно-правових актів спрямовані на деталізацію та розширення відповідного регулювання. Так, земельне законодавство регламентує особливості саме земельних сервітутів, установлених щодо земельних ділянок як одного з об'єктів земельних відносин. Право користування чужим майном (сервітут) може встановлюватися й стосовно інших природних ресурсів, зокрема на нормативному рівні закріплений також лісовий сервітут (ст. 23 ЛК України [4]), а в перспективі передбачається законодавча регламентація й інших природноресурсових сервітутів. Об'єктом сервітуту відповідно до положень статті 401 ЦК України [3] визначено й інше нерухоме майно для задоволення потреб інших осіб, які не можуть бути задоволені іншим способом.

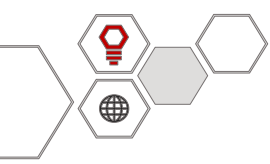
Визначення права земельного сервітуту знайшло своє законодавче закріплення у статті 98 ЗК України [2]. Первісна редакція положень цієї статті характеризувала зазначене право наступними особливостями: 1) необхідна наявність двох або більше (як правило суміжних) земельних ділянок; 2) використання чужої земельної ділянки для обслуговування потреб своєї; 3) обслуговування однієї земельної ділянки іншою відбувається виключно в межах, наданих власнику пануючої ділянки прав, щодо користування обслуговуючою ділянкою. Тому встановлення земельного сервітуту не веде до позбавлення власника обслуговуючої ділянки прав володіння, користування та

розпорядження нею; 4) земельний сервітут має здійснюватися способом, найменш обтяжливим для власника земельної ділянки, щодо якої він встановлений; 5) суб'єктами сервітутних відносин завжди виступають дві сторони: власник земельної ділянки (землекористувач) та суб'єкт сервітутного права на неї (сервітуарій). Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в нафтовій галузі» від 01.03.2008 р. № 2314-VIII [71] внесені зміни до правового регулювання змісту відносин у сфері сервітутного землекористування, якими розширено суб'єктний склад цих сервітутних відносин за рахунок «іншої заінтересованої особи», яка поряд з власником земельної ділянки або землекористувачем може претендувати на «обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками)».

До заінтересованих в обмеженому платному або безоплатному користуванні земельною ділянкою (ділянками) або її частиною осіб належать також особи, реалізація діяльності яких потребує відповідних земельних ділянкою. До складу останніх можна віднести також користувачів надр, які могли вимагати встановлення земельних сервітутів для будівництва та розміщення об'єктів нафтогазовидобування.

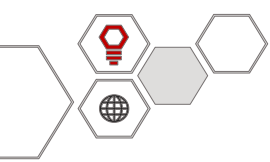
З прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин» від 19.12.2019 р. [72] можливість використовувати правову конструкцію сервітуту з'явилася у власників спеціальних дозволів на дослідно-промислову розробку родовищ бурштину, інших корисних копалин загальнодержавного значення та/або видобування зазначених корисних копалин. Такий земельний сервітут можна було встановити згідно з межами та строками дії відповідних спеціальних дозволів на користування надрами (із автоматичним продовженням строку дії сервітуту в разі продовження строку дії відповідного спеціального дозволу на користування надрами). Встановлення земельних сервітутів для зазначених

цілей здійснювалося без зміни цільового призначення таких земельних ділянок, крім земель природно-заповідного фонду, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення та водного фонду.

Сервітутне використання земель для геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки, корисних копалин з подальшим видобуванням корисних копалин (промисловою розробкою родовищ) загальнодержавного та місцевого значення та (або) для видобування визначених корисних копалин з правом будівництва та розміщення споруд/об'єктів, пов'язаних із зазначеними видами діяльності, передбачено земельним законодавством в процесі його оновлення шляхом прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами» від 01.12.2022 р. [73]. Такі сервітути можна встановлювати згідно з межами ділянок надр та строками дії відповідних спеціальних дозволів на користування надрами, а також за межами таких ділянок надр для будівництва та розміщення споруд/об'єктів, пов'язаних із зазначеним видом діяльності. Строк дії цих земельних сервітутів автоматично продовжується в разі продовження строку дії відповідного спеціального дозволу на користування надрами. Використання земельних ділянок, відносно яких встановлено земельні сервітути для зазначених цілей, здійснюється без зміни їх цільового призначення, за винятком земель природно-заповідного фонду, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Окремо законодавець виокремлює встановлення земельного сервітуту для потреб нафтогазової галузі. Відповідно до положень статті 18 Закону України «Про нафту та газ» [74] власники спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами можуть здійснювати обмежене користування чужими земельними ділянками усіх форм власності і категорій без зміни їх цільового призначення, крім земель природно-заповідного та водного фонду, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного

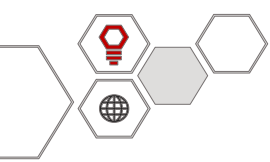

призначення, для будівництва, розміщення і експлуатації об'єктів нафтогазовидобування та облаштування родовища.

Встановлення земельних сервітутів для потреб надрокористування можливо, як на земельних ділянках приватної форми власності, так і на земельних ділянках державної та комунальної власності.

З урахуванням наведеної характеристики сервітутних правовідносин у сфері користування надрами, особливий інтерес викликають загальні положення щодо змісту сервітуту, закріплені у частині 4 статті 403 ЦК України [3], згідно з якими у разі встановлення земельного сервітуту для спорудження лінійного об'єкта енергетичної інфраструктури, іншого об'єкта законом або договором про встановлення земельного сервітуту може бути визначена умова щодо переходу права земельного сервітуту до нового власника такого об'єкта при переході права власності на нього. Зазначену норму необхідно розглядати як виключення із правила щодо невідчужуваності сервітуту.

Особливості переоформлення земельних сервітутів у випадку переходу права власності на певні об'єкти, для розміщення якого встановлено таке обмежене речове право, відображені у межах спеціального природноресурсного законодавства. В абзаці другому частини першої статті 101 ЗК України [2] визначено, що у разі переходу права власності на об'єкт нафтогазовидобування, об'єкт трубопровідного транспорту, об'єкт енергетики, передачі електричної енергії, для розміщення якого встановлений земельний сервітут, право земельного сервітуту (права та обов'язки особи, на користь якої встановлений земельний сервітут) переходить до нового власника такого об'єкта на тих самих умовах. У такому разі волевиявлення землевласника (землекористувача) та внесення змін до договору про встановлення земельного сервітуту не вимагаються. Документи, що підтверджують набуття права власності на об'єкт, для розміщення якого

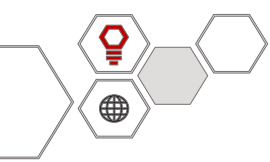
встановлений земельний сервітут, є підставою для державної реєстрації переходу права земельного сервітуту.

Перелік об'єктів, визначених у вищенаведеній правовій нормі, варто доповнити також спорудами/об'єктами, які необхідні для здійснення такої діяльності, як геологічне вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки, корисних копалин з подальшим видобуванням корисних копалин (промислової розробки родовищ) загальнодержавного та місцевого значення та (або) для видобування корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення, адже серед видів земельних сервітутів, передбачених ст. 99 ЗК України [2], законодавець виокремлює встановлення сервітутів у тому числі й для будівництва та розміщення зазначених споруд/об'єктів.

Аналогічну позицію з певними уточненнями відображено в частині 8 статті 18 Законі України «Про нафту та газ» [74], відповідно до якої дія сервітуту, встановленого для будівництва, розміщення і експлуатації об'єктів нафтогазовидобування та облаштування родовища, зберігається у разі переходу прав на земельну ділянку, щодо якої встановлено сервітут, до іншої особи, а також у разі зміни осіб, на користь яких встановлено сервітут. У таких випадках до раніше укладених договорів про встановлення сервітутів можуть вноситися відповідні зміни, якщо інше не передбачено договором.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави сформулювати такі науково обґрунтовані висновки.

1. Правове регулювання земельних сервітутів для потреб надрокористування має комплексний міжгалузевий характер і формується на основі взаємодії норм земельного, цивільного та спеціального природноресурсного законодавства — законодавства про надра. Системоутворюючу роль у цьому механізмі відіграють положення Земельного та Цивільного кодексів України, які визначають загальні та особливі засади встановлення, здійснення та припинення земельно-сервітутних прав.

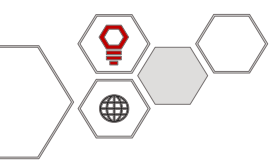

2. Правова конструкція земельно-сервітутних відносин для потреб користування надрами свідчить про відхід від класичної приватноправової моделі сервітуту та підтверджує формування нової, комплексної за своєю природою моделі, яка потребує подальшого наукового аналізу й теоретичного осмислення.

3. Земельні сервітутути встановлені для потреб користування надрами характеризуються особливим суб'єктним та об'єктним складом, а також специфікою, що проявляється в процедурі переходу права земельного сервітуту до нового власника об'єкта, пов'язаного з провадженням відповідного виду діяльності. Такі особисті земельні сервітутути встановлюються на користь певних заінтересованих осіб – надрокористувачів – та тісно пов'язані з будівництвом, розміщенням та експлуатацією об'єктів, необхідних для здійснення геологічного вивчення надр та видобування корисних копалин. Специфіка таких сервітутів полягає також у: строковому характері, зумовленому строком дії спеціального дозволу на користування надрами; можливості автоматичного продовження строку його дії у разі продовження строку дії відповідного дозволу; встановленні без зміни цільового призначення земельної ділянки (за винятком передбачених законом категорій земель); поєднанні приватноправових ознак речового права з елементами публічно-правового регулювання.

4. Земельний сервітут для потреб користування надрами в об'єктивному значенні доцільно визначати як сукупність правових норм, що регулюють порядок і умови встановлення, здійснення та припинення права обмеженого користування чужою земельною ділянкою з метою геологічного вивчення, в тому числі дослідно-промислової розробки, корисних копалин з подальшим їх видобуванням та (або) видобування корисних копалин, а також будівництва та розміщення споруд/об'єктів, пов'язаних із цією діяльністю.

5. Закріплена законодавством можливість переходу права земельного сервітуту до нового власника об'єкта, для обслуговування якого

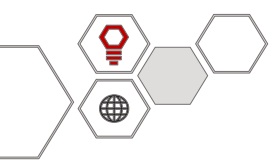
він встановлений, є винятком із загального принципу невідчужуваності сервітуту та спрямована на забезпечення стабільності й безперервності господарської діяльності у сфері надрокористування.

6. Запропоновано необхідність подальшого вдосконалення нормативного регулювання, зокрема шляхом уточнення переліку об'єктів, у зв'язку з розміщенням яких допускається перехід права сервітуту, а також забезпечення узгодженості положень земельного та спеціального природноресурсного законодавства.

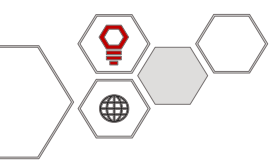
7. Земельний сервітут для потреб користування надрами необхідно розглядати як самостійну функціональну різновидність обмежених речових прав на чужу земельну ділянку, що виконує інструментальну роль у механізмі реалізації права користування надрами та забезпечує баланс приватних і публічних інтересів у сфері використання природних ресурсів.

Список використаних джерел

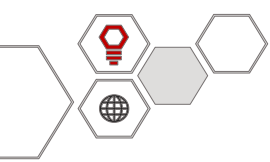
1. Кодекс України про надра: Закон України від 27.07.1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.12.2025)
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 27.12.2025)
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.12.2025)
4. Лісовий кодекс України: Закон України від 21.01.1994. (в редакції від 08.02.2006) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 27.12.2025)
5. Бусуйок Д. В. Правове регулювання обмежень прав на землю: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2005. 179 с.
6. Ільків О. В. Проблеми регулювання речових прав в цивільному законодавстві України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2021. 448 с.

7. Ковалик Г. І. Сервітути в римському праві та їх рецепція у праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2016. 237 с.
8. Кобецька Н. Р. Дозвільне та договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2016. 424 с.
9. Литвиненко І. В. Удосконалення методів формування земельних сервітутів для об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.24.04. Київ, 2021. 20 с.
10. Мазур В. В. Механізм цивільно-правового регулювання сервітутних відносин в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. 253 с.
11. Мартин В. М. Право користування чужим майном: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2006. 207 с.
12. Марусенко Р. І. Правові аспекти земельних сервітутів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2005. 204 с.
13. Мироненко І. В. Зміст та межі здійснення права приватної власності на землю в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2008. 208 с.
14. Михайленко О. О. Речово-правові обмеження права приватної власності за стародавнім римським та сучасним цивільним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2003. 225 с.
15. Нагнибіда В. І. Речові права на чуже майно: порівняльно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2010. 231 с.
16. Оніка Я. В. Речові права на земельні ділянки лісогосподарського призначення: цивільно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2015. 186 с.
17. Подоляк А. В. Правове регулювання використання чужого майна у сфері господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Вінниця, 2020. 20 с.

18. Предчук Т. В. Договір про встановлення сервітуту за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. 227 с.
19. Сосніна Г. В. Правове регулювання сервітутів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2014. 222 с.
20. Спесівцев Д. С. Юридичні факти у механізмі виникнення, переходу та припинення речових прав на нерухомість в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2017. 225 с.
21. Тоцька К. М. Обмеження права власності на земельну ділянку: цивільно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2015. 226 с.
22. Харитоновна Т. Є. Проблеми здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.06. Одеса, 2016. 322 с.
23. Харченко Г. Г. Речові права у законодавстві, доктрині та судовій практиці України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2017. 506 с.
24. Цитульський В. І. Право користування чужим майном (сервітут): цивільно-правові аспекти: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Львів, 2023. 191 с.
25. Цюра В. В. Речові права на чуже майно: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2007. 226 с.
26. Шахназарян К. Е. Захист прав на чужі речі за законодавством України: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Одеса, 2017. 226 с.
27. Литвиненко І. В. Роль приватних та публічних земельних сервітутів при просторовому плануванні території. *Містобудування та територіальне планування*. 2018. № 1. С. 316-324.
28. Мироненко І. В. Зміст та значення публічних сервітутів для правового регулювання земельних відносин. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 60. С. 342-349/

29. Мороз Г., Стусяк В. Правова сутність публічних природоресурсних сервітутів. *European Political and Law Discourse*, 2020, Volume 7, Issue 1. С. 86-91. DOI: <https://doi.org/10.46340/eppd.2020.7.1>.

30. Стусяк В. М. Правовий інститут природоресурсних сервітутів: питання становлення та розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 4. С. 75-77.

31. Ващишин М. Я., Найда К. В. Природоохоронний сервітут як інструмент збереження довкілля: порівняльно-правовий аналіз та перспективи для України. *Правові новели*. 2025. № 25. С. 48-54. DOI: <https://doi.org/10.32782/In.2025.25.05>

32. Ващишин М. Я., Найда К. В. Виокремлення інфраструктурних сервітутів у системі земельних сервітутів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 320-324. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/75>

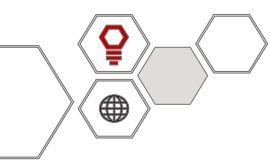
33. Сосніна Г. В. Особисті і земельні сервітути за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 20. С. 95-99.

34. Юрчишин Н. Г. Юридична природа лісового сервітуту. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 2 (8). С. 76-78.

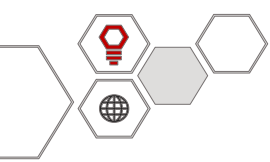
35. Стусяк В. М. Лісовий сервітут: проблеми законодавчого регулювання. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2016. Вип. 42. С. 138-146.

36. Харитонов Т. Є., Щербаков Ю. С. Встановлення земельних сервітутів для потреб енергетики: науково-практичні правові проблеми. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2025. Вип. 88. Частина 2. С. 237-245. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.2.32>

37. Щербаков Ю. С. Земельні сервітути для потреб енергетики: методологічні підходи у законодавстві та правозастосуванні. *Juris Europensis Scientia*. 2025. Вип. 2. С. 62-67. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2025.10>

38. Коссак В. М., Ільків О. В. Речові права на чуже майно в контексті оновлення цивільного законодавства. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 85-88. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.14>
39. Лісова Т. В. Право земельного сервітуту: актуальні питання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 363-367. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.58>
40. Шульга М. В., Гордєєв В. І., Лейба Л. В. Особливості сервітутного землекористування в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 384-388. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/93>
41. Гейнц Р. М. Порівняльно-правова характеристика сервітутів за законодавством України та Франції. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2017. № 43. С. 85-98.
42. Кісанов Д. Рецепція інституту речових прав за Французьким цивільним кодексом у Цивільний кодекс України. *Юридична Україна*. 2013. № 6. С. 65-69.
43. Литвиненко І. В. Формування права сервітуту в закордонному досвіді. *Містобудування та територіальне планування*. 2009. № 34. С. 261-264.
44. Нагнибіда В. І. Проблеми формування сучасної моделі сервітутних прав в Україні в контексті досвіду європейських країн. *Приватне право і підприємництво*. 2009. Вип. 8. С. 70-73.
45. Пилипенко О. Ю. Правова природа земельного сервітуту за цивільним законодавством України та Німеччини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 13. Том 2. С. 130-133.
46. Піцик Х. З. Правове регулювання речових прав на чуже майно за кордоном. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. 2021. № 12(24). С. 147-153.

47. Костяшкін І. О. Земельний сервітут та питання реалізації права загального землекористування громадян. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 23. С. 181-186.

48. Найда К. В. Правові аспекти розмежування земельного сервітуту та суперфіцію. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2024. Випуск 4. С. 15-22. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2024-4-3>

49. Смоленко Є. Г. Термінологічно-правові особливості спеціальних прав особи на земельну ділянку: сервітут, суперфіцій, емфітевзис. *Науковий збірник «InterConf»*. 2023. (170). С. 94–97.

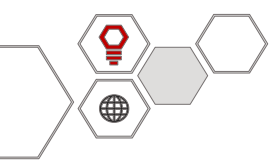
50. Грещук Г. І., Ратушна Б. П. Особливості визначення цивільної юрисдикції спорів щодо земельних сервітутів у цивільному судочинстві України (у світлі практики Верховного Суду). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2024. Том 35(74). №1. С. 31-35. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.1/06>

51. Ільків Н. В. Особливості судового розгляду справ щодо виникнення права земельного сервітуту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2025. Випуск 89. Частина 2. С. 274-279. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.2.41>

52. Марусенко Р. І. Сервітут земельний. *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 16: Земельне та аграрне право / ред. кол. М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич та ін. 2019. С. 569-573.

53. Особливості права на сервітутне користування чужою земельною ділянкою. *Посібник для підготовки для іспиту із земельного права* / В. І. Гордєєв, Д. М. Данілік, І. В. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. Т. В. Курман і Т. В. Лісової. Харків: Право, 2024. 280 с.

54. Харитоновна Т. Є. Земельний сервітут як вид користування чужою земельною ділянкою. *Земельне право України: навчальний посібник* /

І. І. Каракаш, В. Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юридична література. 2017. С.159-164.

55. Особливості права на сервітутне користування чужою земельною ділянкою. *Земельне право: запитання та відповіді: Навчальний посібник* / Гордєєв В. І., Жушман В. П., Ігнатенко І. В. та ін.; за ред. Шульги В. М. Харків: Одиссей. 2014. С. 143-146.

56. Мірошніченко А. М. Земельний сервітут як окремий різновид обтяжень прав на землю. *Земельне право України: Підручник*. 3-тє видання, допов. і перероб. Київ: Алерта. 2013. С. 223-228.

57. Лейба Л. В. Право на сервітутне користування чужою земельною ділянкою. *Земельне право: підручник* / М. В. Шульга, Н. О. Багай, В. І. Гордєєв та ін.; за ред. М. В. Шульги. Харків: Право. 2013. С. 180-187.

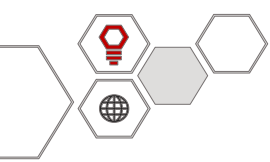
58. Марусенко Р. І. Земельні сервітути: поняття, об'єкти, суб'єкти, зміст, набуття, реалізація, припинення. *Земельне право України: підручник* / Г. І. Балюк, Т. О. Коваленко, В. В. Носік та ін.; за ред. В. В. Носіка. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». 2008. С. 139-141.

59. Кулинич П. Ф. Право земельного сервітуту. *Земельне право України: підручник* / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. Київ: Вид. Дім «Ін Юре». 2008. С. 218-236.

60. Земельний кодекс України. *Науково-практичний коментар* / За ред. В. І. Курило. Київ: «Центр учбової літератури». 2013. 536 с.

61. Мірошніченко А. М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. Київ: Правова єдність. 2009. 496 с.

62. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / За ред. В. М. Кравчука. Київ: Істина, 2007. 632 с.

63. Земельний кодекс України: *Науково-практичний коментар* / За заг. ред. В. І. Семчика. 3-є вид., перероб. і доп. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре». 2007. 896 с.

64. Данілік Д. М. Правове забезпечення використання земель для потреб надрокористування. *Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку*: колективна монографія / за ред. д.ю.н., проф. А. П. Гетьмана та д.ю.н., проф. Т. В. Курман. Харків: Юрайт, 2022. С. 488-510.

65. Данілік Д. М. Законодавчі новели у сфері використання земель для потреб надрокористування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 230-234.

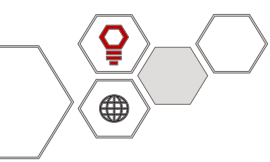
66. Данілік Д. М. Особливості правової регламентації використання земельних ділянок для потреб нафтогазової галузі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 204-206.

67. Бариляк А. Б., Хатнюк Ю. А. Адміністративно-правий режим отримання доступу до земельних ресурсів надрокористувачами у нафтогазовій галузі. *«Молодий вчений»*. 2023. № 7. (119). С. 62-69.

68. Межевська Л. В., Сидоренко А. А. Правова природа земельного сервітуту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 338-340.

69. Міняйлик І. Ю., Гунчак А. В. Поняття, види та порядок встановлення земельних сервітутів. *Земельне право України. Теорія і практика*. 2007. № 11-12. С. 25-31.

70. Український класифікатор прав обмеженого користування чужою земельною ділянкою (сервітути), затв. Листом Державного комітету України по земельних ресурсах від 24.04.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1205219-98#Text> (дата звернення: 27.12.2025)

71. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в нафтовій галузі: Закон України від 01.03.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2314-19#Text> (дата звернення: 27.12.2025)

72. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин: Закон України від 19.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-20#n90> (дата звернення: 27.12.2025)

73. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами: Закон України від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2805-20#n469> (дата звернення: 27.02.2026)

74. Про нафту і газ: Закон України від 12.07.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2665-14#Text> (дата звернення: 27.12.2025)